

Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут філології
Кафедра української мови

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор науково-методичної та навчальної роботи

О.Б.Жильцов
2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СУЧАСНА ЛІНГВІСТИКА: ОСНОВИ МОВОЗНАВСТВА

для студентів

спеціальності 035 Філологія
освітнього рівня першого (бакалаврського)
спеціалізація: 035.06 Східні мови і літератури (переклад включно)
освітні програми: Мова і література (японська)
Мова і література (китайська)

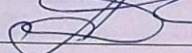
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 1398/20
Жильцов
(підпис) (прізвище, ініціали)
« » 2020 р.

Київ – 2020

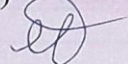
Розробник: Т.Л. Видайчук, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладач: Т.Л. Видайчук, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Київського університету імені Бориса Грінченка.

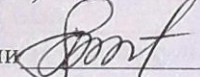
Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри української мови
Протокол від "2" вересня 2020 р. № 2

Завідувач кафедри (С.О. Караман)

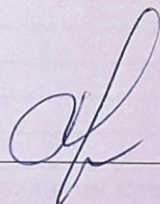
Робочу програму погоджено з гарантом освітньої-професійної програми 035.06.01 Мова та література (китайська)

_____._____.2020 р.
Гарант освітньої програми (Я.І. Щербаков)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої-професійної програми 035.06.02 Мова та література (японська)

_____._____.2020 р.
Гарант освітньої програми (І.В. Семеніст)

Робочу програму перевірено

_____._____.2020 р.
Заступник директора Інституту філології (Л.І. Заяць)

Пролонговано:

на 2021/2022 н.р. _____ (_____), « _____ » _____ 2021р., протокол № _____

на 2022/2023 н.р. _____ (_____), « _____ » _____ 2022р., протокол № _____

на 2023/2024 н.р. _____ (_____), « _____ » _____ 2023р., протокол № _____

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання
	денна
Сучасна лінгвістика	
Вид дисципліни	обов'язкова
Мова викладання навчання та оцінювання	українська
Загальний обсяг кредитів / годин	6 / 180
Курс	I
Семестр	1, 2
Кількість змістових модулів з розподілом:	3
Змістовий модуль 1. Основи мовознавства	
Обсяг кредитів	2
Обсяг годин, в тому числі:	60
Аудиторні	28
Модульний контроль	4
Семестровий контроль	-
Самостійна робота	28
Форма семестрового контролю	залік
Змістовий модуль 2. Сучасні інформаційні технології в іноземних мовах	
Обсяг кредитів	2
Обсяг годин, в тому числі:	60
Аудиторні	28
Модульний контроль	4
Семестровий контроль	-
Самостійна робота	28
Форма семестрового контролю	залік
Змістовий модуль 3. Вступ до сходознавства	
Обсяг кредитів	2
Обсяг годин, в тому числі:	60
Аудиторні	28
Модульний контроль	4
Семестровий контроль	15
Самостійна робота	18
Форма семестрового контролю	екзамен
Змістовий модуль 3. Лінгвістичні парадигми країн Сходу	
Обсяг кредитів	4
Обсяг годин, в тому числі:	120
Аудиторні	56
Модульний контроль	8
Семестровий контроль	15
Самостійна робота	36
Форма семестрового контролю	екзамен

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання
	денна
Основи мовознавства	
Вид дисципліни	обов'язкова
Мова викладання навчання та оцінювання	українська
Загальний обсяг кредитів / годин	2 / 60
Курс	I
Семестр	1, 2
Кількість змістових модулів з розподілом:	2
Обсяг кредитів	2
Обсяг годин, в тому числі:	60
Аудиторні	28
Модульний контроль	4
Семестровий контроль	-
Самостійна робота	28
Форма семестрового контролю	залік

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

«Основи мовознавства» – пропедевтичний курс, який знайомить студентів із мовознавчою теорією, формує глибоке розуміння об'єкту і основних проблем мовознавчої науки, готує студентів-філологів до свідомого сприйняття дисциплін мовознавчого циклу. Основна увага курсу зосереджена на вивченні теоретичних проблем і питань принципового характеру, без осмислення яких немає і не може бути чіткого розуміння будови, функціонування і розвитку мови. У процесі осмислення основних проблем курсу «Основи мовознавства» необхідно звертати увагу на багатоаспектність розуміння мови у сучасній науці, на обумовленість результатів наукових досліджень загальнонауковою парадигмою певної історичної епохи, філософськими підходами до мовних явищ на конкретному етапі існування людства, загальнонауковими й спеціальними методами лінгвістичних досліджень.

Мета курсу:

- домогтися засвоєння основних понять мовознавчої теорії;
- поглибити теоретичний і професійний рівень майбутнього дослідника мови;
- забезпечити лінгвістичну підготовку студента.

Основні завдання:

- ознайомити студентів з основним колом проблем мовознавства;
- сформувані у студентів розуміння наукової термінології;
- поглибити і систематизувати знання студентів про систему та структуру мови;
- виробити вміння самостійно аналізувати мовний матеріал;
- опанувати сучасні методи лінгвістичних досліджень;
- підготувати першокурсників до наукового вивчення конкретної мови.

У результаті вивчення дисципліни студент **повинен знати:**

- основні поняття мовознавчої теорії;
- проблематику і методи сучасного мовознавства;
- сутність знакової природи мови, її структуру, функціонування та розвиток;
- характер взаємозв'язків мови і мовлення, мови і мислення;
- основи лінгвістичного аналізу мовних явищ;
- найважливіші фонетичні закони;
- лексико-семантичні категорії;
- граматичні категорії та способи вираження граматичних значень;
- структуру словосполучень та речень.

Під час занять студенти набувають таких компетентностей:

Науково-дослідна компетенція (загальна компетенція) - здатність аналізувати дані дослідження, обговорювати висновки та зміст науково-

дослідної праці; організувати та структурувати дослідження; вміння презентувати дані науково-дослідних проектів в усній або письмовій формі;

здатність творчо і критично осмислювати філологічну інформацію для вирішення науково-дослідних і практичних завдань у сфері професійної діяльності; здатність використовувати поглиблені спеціалізовані професійні

теоретичні і практичні знання з методології і методики наукового дослідження для самостійної науково-дослідної і педагогічної діяльності.

Професійна (філологічна компетенція) - розвиток мовних знань, лінгвокомунікативних умінь; розширена і глибока інформаційна обізнаність лінгвістичної проблематики; здатність описати широке коло об'єктів та процесів; здатність аналізувати філологічні явища (лінгвістичні та літературознавчі) з точки зору фундаментальних філологічних принципів і знань.

2. Результати навчання за дисципліною

Після опанування дисципліни «Основи мовознавства» студенти повинні мати такі програмні результати навчання:

- знати та розуміти новітні лінгвістичні теорії та їх інтерпретацію;
- уміти навчатися протягом життя, удосконалювати та розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень;
- вільно володіти іноземною мовою для здійснення професійної комунікації і міжособистісного спілкування;
- володіти педагогічною технікою, прийомами професійно-педагогічного самовдосконалення, культурою педагогічного спілкування.

3. Структура навчальної дисципліни

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДЛЯ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Назви теоретичних розділів	Кількість годин, відведених на них			
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Модульний контроль
Змістовий модуль I. Загальні питання мовознавства				
Тема 1. Мовознавство як наука.	1	2	4	2
Тема 2. Походження мови. Природа, сутність та функції та мови	2	4		
Тема 3. Структура мови. Будова мови.	1	2	4	
Тема 4. Мови світу та їх класифікації. Напрями сучасного мовознавства		2	4	
Змістовий модуль II. Система мови				
Тема 5. Фонетична система мови	-	2	4	2
Тема 6. Лексико-семантична система мови	2	4	4	
Тема 7. Морфологічний рівень мовної системи	2	2	4	
Тема 8. Синтаксична система мови	-	2	4	
Усього годин: 60	8	20	28	4

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I. Загальні питання мовознавства

Тема 1: Мовознавство як наука. Вступ до мовознавства як навчальна дисципліна

Предмет, зміст і основні завдання курсу. Структура курсу. Аспекти і розділи мовознавства. Конкретне і загальне мовознавство. Синхронічне і діахронічне мовознавство. Зіставне мовознавство. Прикладна лінгвістика. Система мовознавчих дисциплін.

Мовознавство в системі інших наук. Зв'язок мовознавства з науками гуманітарного (філософією, історією, логікою, соціологією, етнографією, археологією, літературознавством) та природничого (біологією, анатомією, фізіологією, психологією, медициною, географією, фізикою, математикою) циклів.

Методи лінгвістичних досліджень. Поняття про методи наукового дослідження. Загальні й спеціальні методи в мовознавстві. Описовий, порівняльно-історичний, зіставний та структурний методи.

Огляд основних лінгвістичних праць зі вступу до мовознавства. Посібники, хрестоматії, найважливіші монографії та статті з розділів: історія мовознавства, теорія мовознавства та методи наукових досліджень.

Багатоаспектність розуміння мови в сучасній науці.

Тема 2: Походження мови. Природа, сутність, функції мови

Проблема походження мови. Гіпотези про походження мови. Звуконаслідувальна, звукосимволічна, вигуківна гіпотези, гіпотези трудових вигуків, жестів, гіпотеза походження мови Ф.Енгельса.

Основні етапи розвитку мови. Історичні зміни в мові, зовнішні та внутрішні причини змін у мові. Мови первісного ладу, феодальної пори та післяфеодальних формацій. Диференціація та інтеграція мов. Мови міжнародного, регіонального спілкування. Міжнародні природні і штучні мови. Мовна політика.

Національна та літературна мови. Формування мов окремих народів. Літературна мова та діалекти. Основні ознаки літературної мови.

Природа і сутність мови. Трактатування мови як біологічного, психічного та суспільного явища.

Функції мови.

Знаковий характер мови. Основні властивості знака. Умови для створення знаків. Типологія знаків. Структура знака. Своєрідність мови як знакової системи. Природа мовного знака. Знаковість і одиниці мови. Мова і несловесні форми спілкування.

Мова і мислення. Діалектична єдність мови і мислення. Види мислення. Основні критерії розмежування мови і мислення. Функції мови по відношенню до мислення. Функції мислення по відношенню до мови.

Мова і мовлення. Гносеологічний, онтологічний і прагматичний підходи до розмежування мови і мовлення.

Тема 3: Будова мови. Структура мови

Структура та система мови. Системний характер мови. Парадигматичні, синтагматичні та ієрархічні відношення між мовними одиницями. Структура мови. Мовні рівні: основні й проміжні. Основні мовні одиниці.

Тема 4: Мови світу та їх класифікації. Основи зіставного мовознавства

Загальна характеристика мов світу. Класифікація мов за спільністю походження. Різноманітність мов світу і проблеми їхньої класифікації. Мова як історичне явище. Живі і мертві мови. Порівняльно-історичний метод. Основні ознаки спорідненості мов. Поняття лінгвістичної карти.

Мовна сім'я, група, підгрупа. Визначення основних понять. Характеристика найбільших мовних родин. Індоевропейська мовна родина. Загальна характеристика слов'янських, романських та германських мов.

Поняття типологічної класифікації мов. Ізолюючі мови. Особливості кореневого типу мов. Аглютинативні мови. Особливості аглютинативного типу мов. Інкорпоруючі мови. Особливості інкорпоруючого типу мов. Флективні мови. Синтетичні та аналітичні мови.

Змістовий модуль II. Система мови

Тема 5: Фонетична система мови

Фонетика як лінгвістична дисципліна. Місце і роль фонетичної системи в мові. Теоретичне та практичне значення фонетики. Фонематична, просодична та силабічна підсистеми. Сегментні та суперсегментні явища. Фонетика і фонологія.

Звуки мови як фізичне та фізіологічне явище. Аспекти дослідження звукової будови мови: акустичний (фізичний), артикуляційний (психофізіологічний), лінгвістичний (фонологічний або функціональний).

Класифікація голосних. Основи поділу звуків на голосні і приголосні. Артикуляційна характеристика голосних фонем.

Класифікація приголосних. Артикуляційно-акустична характеристика приголосних фонем.

Функціональний аспект у вивченні звуків.

Фонема. Зміст і обсяг поняття. Функції та основні властивості фонем. Відмінність між звуком та фонемою. Диференційні та інтегральні ознаки фонем.

Система фонем як система опозицій. Види опозицій.

Алофон. Діалектичний характер зв'язків між фонемою і алофонами. Сильна та слабка позиції фонем. Класифікація алофонів.

Поняття дистрибуції. Контрастна та додаткова дистрибуції.

Позиційні зміни звуків. Редукція голосних, оглушення дзвінких приголосних в кінці слова, протеза.

Комбінаторні зміни звуків. Асиміляція, дисиміляція, акомодация, дієреза, метатеза, епентеза, гаплогія.

Спонтанні та фонетично не зумовлені зміни звуків. Конвергенція та дивергенція.

Фонетичні закони. Сутність фонетичних законів. Відмінність фонетичних законів від законів природничих наук.

Фонетичне членування мовленнєвого потоку. Фрази, такти, склади, звуки.

Склад. Поняття про склад. Складові і нескладові звуки. Теорії пояснення природи складу.

Наголос. Види наголосу. Перенесення наголосу: прокліза та енкліза. Функції наголосу.

Інтонація. Складові елементи інтонації: мелодика, інтенсивність, пауза, темп, темп та тембр мовлення. Функції інтонації.

Тема 6: Лексико-семантична система мови

Лексикологія як наука про слово. Розділи лексикології. Лексикологічні науки.

Слово як одиниця мови. Визначення поняття „слово” в мовознавстві. Семантична структура слова та його основні компоненти. Слово і лексема.

Характерні ознаки та функції слова. Відмінність слова від морфеми та словосполучення. Лексико-семантична функція слова та способи її реалізації: номінація, нумерація, орієнтація. Номінативна функція слова. Денотативне, конотативне і контекстуальне значення слова.

Лексичне значення. Компоненти лексичного значення. Види лексичних значень. Слово і поняття. Повнозначні і неповнозначні слова. Мотивовані і немотивовані значення слів.

Лексико-семантичні категорії.

Полісемія. Полісемія як лексико-семантична категорія. Причини виникнення багатозначності. Пряме й переносне значення слова. Метафора як спосіб семантичної деривації. Продуктивні моделі метонімічних перенесень.

Синонімія. Синонімія як лексико-семантична категорія. Види синонімії: фонетична, лексична, фразеологічна, словотвірна; морфологічна, синтаксична, семантична, стилістична. Типи синонімів: семантичні, стилістичні, семантико-стилістичні. Абсолютні синоніми. Контекстуальні синоніми. Синонімічний ряд та синонімічне гніздо. Поняття про квазісиноніми (Ю.Д. Апресян). Перифрази та евфемізми як різновиди синонімів.

Омонімія. Омонімія як лексико-семантичне явище. Критерії розмежування омонімії та полісемії. Класифікація омонімів (повні та неповні, похідні й непохідні; семантичні, словотворчі, морфологічні). Міжмовні омоніми.

Антонімія. Антонімія як лексико-семантична категорія. Типи антонімів: контрарні, комплементарні, векторні. Контекстуальні антоніми. Енантіосемія як окремий різновид антонімії. Антитеза й оксюморон.

Паронімія. Пароніми в українській мові. Групи паронімів за лексичним значенням: синонімічні, антонімічні, семантично близькі, семантично різні. Види паронімів за звуковим складом. Стилїстичні функції паронімів. Парономазія як стилїстичний прийом, що будується на омонімії та паронімії.

Гіперо-гіпонімія і лексична конверсія.

Причини історичних змін у лексиці. Розширення та звуження значень слів.

Способи збагачення словникового складу: семантичний, морфологічний.

Типи змін у лексико-семантичній системі: архаїзми, історизми, запозичення, неологізми.

Етимологія. Походження мовних одиниць. Внутрішня форма слова. Принципи наукової етимології. Народна „етимологія”.

Поняття фразеології. Об’єкт і завдання фразеології. Зміст і форма фразеологічних одиниць. Фразеологічне значення, його відмінність від лексичного. Слово і фразеологізм. Словосполучення і фразеологізм. Явища полісемії, омонімії, синонімії, антонімії у фразеологічній сфері.

Класифікація фразеологізмів. Принципи класифікації фразеологічних одиниць. Структурно-граматичні типи фразеологічних одиниць. Стійкі фрази і фраземи. Класифікація фразеологізмів за ступенем семантичного злиття компонентів. Фразеологічні зрощення, єдності та сполучення.

Проблемні питання фразеології у працях лінгвістів.

Поняття лексикографії. Теоретична та практична лексикографія. Реєстрове слово, словникова стаття.

Типи словників. Енциклопедичні та лінгвістичні словники. Типи одномовних словників. Багатомовні словники. Характеристика тлумачних, перекладних, орфоепічних, орфографічних, історичних, етимологічних, фразеологічних, термінологічних словників. Частотні, зворотні, морфемні словники. Словники синонімів, антонімів, омонімів, паронімів.

Тема 7: Морфологічний рівень мовної системи

Предмет та розділи граматики. Предмет граматики як науки. Різновиди граматики. Розділи граматики. Практичне та теоретичне значення граматики. Основні одиниці граматики.

Грамматичне значення. Відмінність між лексичним та граматичним значеннями. Види граматичних значень.

Граматичні категорії. Класифікація граматичних категорій. Синтаксичні, морфологічні та семантико-граматичні категорії. Характеристика основних граматичних категорій.

Способи вираження граматичних значень. Синтетичні та аналітичні способи вираження граматичних значень. Історична змінність способів і засобів вираження граматичних значень.

Тема 8: Синтаксична система мови

Синтаксична система мови. Загальна характеристика синтаксичної системи. Визначення її основних одиниць.

Поняття словосполучення. Визначення словосполучення. Відмінність синтаксичного словосполучення від слова і речення. Види словосполучень. Типи граматичного зв'язку між членами сурядних і підрядних словосполучень.

Речення та його ознаки. Визначення речення. Основні ознаки речення. Речення та судження. Типи речень. Структура речення у різних мовах. Головні та другорядні члени речення.

Синтаксичні зв'язки.

Актуальне членування речення. Засоби актуального членування речення в мовах світу.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Семестр 1		Семестр 2	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	4	4	-	-
Відвідування практичних занять	1	10	10	-	-
Робота на практичному занятті	10	10	100	-	-
Виконання завдань для самостійної роботи	15	2	30	-	-
Виконання модульної роботи	25	2	50	-	-
	Разом	-	194	-	-
Максимальна кількість балів: 194					
Розрахунок коефіцієнта: $194/100 \approx 1,9$					

6.2. Завдання до самостійної роботи та критерії її оцінювання

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

Загальні питання мовознавства. Походження і розвиток мови

Тема: Мовознавство як наука. «Вступ до мовознавства як навчальна дисципліна»

Завдання:

1. Самостійно опрацювати і законспектувати питання «Методи лінгвістичних досліджень». Навести мовні приклади, що ілюструють описовий, порівняльно-історичний, зіставний та структурний методи.

Література

Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства. — К.: ВЦ «Академія», 2006. — 336 с.

Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. — К.: ВЦ «Академія», 2008. — 368 с.

Маслов Ю.С. Введение в языкознание. — СПб.: Филол. Ф-т СПбГУ; М.: ИЦ «Академия», 2007. — 304 с.

Реформатский А.А. Введение в языковедение. — М.: Аспект Пресс, 2007. — 536 с.

Тема: Походження і розвиток мов

Завдання:

I. Самостійно опрацювати питання:

1. Проблема походження мови. Гіпотези про походження мови.
2. Закономірності розвитку мов (зовнішні і внутрішні причини мовних змін; специфіка розвитку різних рівнів мовної структури).
1. Особливості контактування мов (диференціація та інтеграція; піджини і креольські мови; субстрат і суперстрат).
2. Розвиток і функціонування мов у різні історичні епохи.

II. Користуючись словниками лінгвістичних термінів, з'ясувати дефініції термінів: *світова (міжнародна) мова, державна мова, мова піджин, креольська мова, штучна мова, літературна мова, субстрат, суперстрат.*

Література

Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства. — К.: ВЦ «Академія», 2006. — 336 с.

Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. — К.: ВЦ «Академія», 2008. — 368 с.

Маслов Ю.С. Введение в языкознание. — СПб.: Филол. Ф-т СПбГУ; М.: ИЦ «Академия», 2007. — 304 с.

Реформатский А.А. Введение в языковедение. — М.: Аспект Пресс, 2007. — 536 с.

Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. — К.: Вища школа. — 1985. — 360с.

Лингвистический энциклопедический словарь / Под ред. В.Н Ярцевой. — М.: Советская энциклопедия, 1990. — 683с.

Українська мова. Енциклопедія. — К.: Вид-во «Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана», 2004. — 824 с.

Тема: Природа, сутність, функції та будова мови

Завдання:

3. Користуючись словниками лінгвістичних термінів, з'ясувати дефініції термінів: *мова, мислення, акумулятивна функція мови, волюнтативна функція мови, емотивна функція мови, естетична функція мови, когнітивна функція мови, комунікативна функція мови, метамовна функція мови, мислетворча функція мови, літературна мова, діалект, мовна політика, мислення, чуттєво-образне мислення, технічне мислення, поняттєве мислення, знак, семіотика, паралінгвістика, мовлення, система, структура, синхронія, діахронія, ієрархічні відношення, парадигматичні відношення, синтагматичні відношення.*
4. Виписати приклади парадигматичних і синтагматичних відношень між одиницями різних мовних рівнів.

Література

- Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства. — К.: ВЦ «Академія», 2006. — 336 с.
Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. — К.: ВЦ «Академія», 2008. — 368 с.
Маслов Ю.С. Введение в языкознание. — СПб.: Филол. Ф-т СПбГУ; М.: ИЦ «Академия», 2007. — 304 с.
Реформатский А.А. Введение в языковедение. — М.: Аспект Пресс, 2007. — 536 с.
Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. — К.: Вища школа. — 1985. — 360с.
Лингвистический энциклопедический словарь / Под ред. В.Н Ярцевой. — М.: Советская энциклопедия, 1990. — 683с.
Українська мова. Енциклопедія. — К.: Вид-во «Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана», 2004. — 824 с.

Тема : Мови світу, їх вивчення та класифікація

Завдання:

1. Назвати мови, найпоширеніші у кожній частині світу. Схарактеризувати за генеалогічною класифікацією мови, які вивчаєте або вивчали.
2. Визначити, до яких сімей, груп і підгруп належать такі мови: санскрит, баскська, японська, українська, італійська, ірландська, угорська, фінська, португальська, датська, польська, турецька, циганська, румунська, арабська, албанська, чукотська, англійська, іспанська, французька, китайська, чеська, вірменська, литовська, македонська?
3. Визначити, який тип переважає у мовах індоєвропейської мовної сім'ї, семіто-хамітської мовної сім'ї, тюркської мовної сім'ї, фіно-угорської мовної сім'ї, китайсько-тибетської мовної сім'ї.

Література

- Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства. — К.: ВЦ «Академія», 2006. — 336 с.
Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. — К.: ВЦ «Академія», 2008. — 368 с.
Маслов Ю.С. Введение в языкознание. — СПб.: Филол. Ф-т СПбГУ; М.: ИЦ «Академия», 2007. — 304 с.
Реформатский А.А. Введение в языковедение. — М.: Аспект Пресс, 2007. — 536 с.

Тема: Фонетичний рівень мови.

Завдання:

I. Самостійно опрацювати питання:

1. Артикуляційна класифікація звуків.
2. Фонетичне членування мовленнєвого потоку: фраза, такт, склад.
3. Просодичні засоби мовлення. Наголос та інтонація.
4. Мова і письмо. Етапи розвитку письма.
5. Графіка. Орфографія. Основні принципи правопису.

II. Користуючись словниками лінгвістичних термінів, з'ясувати дефініції термінів: *фонетика, звук, акустика, артикуляція, мовленнєвий апарат, екскурсія, рекурсія, тон, шум, висота звука, довгота звука, основний тон, обертони, тембр, голосні звуки, приголосні звуки, ряд і піднесення голосних, проривні, щілинні (фрикативні), африкативні, носові, бокові, дрижачі, губні, передньо- (середньо-, задньо-) язикові, шумні, сонорні, палаталізовані приголосні звуки;*

склад, фонетичне слово, такт, синтагма, фонетична фраза, наголос, інтонація;

позиційні фонетичні процеси, комбінаторні фонетичні процеси, редуція, акомодация, асиміляція, гаплогія, епентеза, протеза, метатеза, дієреза, фонетичні історичні чергування;

фонологія, фонема, алофон, варіант фонем, варіація фонем, привативна фонемна опозиція, еквіполентна фонемна опозиція, градуальна фонемна опозиція;

піктографія, ідеографія, фонографія, палеографія, графіка, орфографія.

Література

- Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства. — К.: ВЦ «Академія», 2006. — 336 с.
- Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. — К.: ВЦ «Академія», 2008. — 368 с.
- Маслов Ю.С. Введение в языкознание. — СПб.: Филол. Ф-т СПбГУ; М.: ИЦ «Академия», 2007. — 304 с.
- Реформатский А.А. Введение в языковедение. — М.: Аспект Пресс, 2007. — 536 с.
- Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. — К.: Вища школа. — 1985. — 360с.
- Лингвистический энциклопедический словарь / Под ред. В.Н. Ярцевой. — М.: Советская энциклопедия, 1990. — 683с.
- Українська мова. Енциклопедія. — К.: Вид-во «Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана», 2004. — 824 с.

Тема: Лексико-семантична система мови

Завдання:

I. Самостійно опрацювати питання:

1. Омонімія. Суміжні з омонімією явища.
2. Фразеологія як розділ лексикології. Фразеологізм. Основні ознаки фразеологізму.
3. Класифікація фразеологізмів.
4. Лексикографія. Енциклопедичні й лінгвістичні словники.
5. Одномовні і багатомовні словники.

II. Користуючись словниками лінгвістичних термінів, з'ясувати дефініції термінів: *лексикологія, семасіологія, ономасіологія, етимологія, фразеологія, ономастика, антропоніміка, топоніміка, лексикографія, слово, лексема, лексико-семантичний варіант, лексичне значення, денотативне значення, конотативне значення, контекстуальне значення, пряме значення, переносне значення, вільне значення, фразеологічно зв'язане значення, синтаксично зумовлене значення, конструктивно зумовлене значення, полісемія, метафора, метонімія, синекдоха, омоніми, омоформи, омофони, омографи, фразеологізм, фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення, фразеологічні вирази.*

Література

- Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. – Харків, 1987.
Виноградов В.В. Избранные труды. Лексикология и лексикография. – М.: «Наука», 1977. – 312.
Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства. — К.: ВЦ «Академія», 2006. – 336 с.
Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. – К.: ВЦ «Академія», 2008. – 368 с.
Маслов Ю.С. Введение в языкознание. – СПб.: Филол. Ф-т СПбГУ; М.: ИЦ «Академия», 2007. – 304 с.
Реформатский А.А. Введение в языковедение. – М.: Аспект Пресс, 2007. – 536 с.
Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. — К.: Вища школа. – 1985. – 360с.
Лингвистический энциклопедический словарь / Под ред. В.Н. Ярцевой. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 683с.
Українська мова. Енциклопедія. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана», 2004. – 824 с.
Уфимцева А. А. Лексическое значение. – М., 1986.

Тема: Лексико-семантична система мови. Історичні зміни словникового складу мови

Завдання:

I. Самостійно опрацювати питання:

1. Синонімія.
2. Антонімія.
3. Гіперо-гіпонімія і лексична конверсія.
4. Лексико-семантичне поле.
5. Активна і пасивна лексика (професіоналізми, діалектизми, екзотизми, жаргонізми, арготизми, евфемізми).
6. Причини історичних змін у лексиці. Архаїзми, історизми й неологізми.
7. Запозичення (матеріальне (лексичне) запозичення) і калькування, пряме й опосередковане запозичення, інтернаціоналізми.

II. Користуючись словниками лінгвістичних термінів, з'ясувати дефініції термінів: *синоніми, синонімічний ряд, домінанта, абсолютні (повні) синоніми, часткові синоніми, антоніми, контрарні антоніми, комплементарні антоніми, контрадикторні антоніми, векторні антоніми, гіперо-гіпонімія, конверсія, конверсиви, лексико-семантичне поле,*

професіоналізми, діалектизми, екзотизми, жаргонізми, арготизми, евфемізми, термін, архаїзми, історизми, неологізми, матеріальне (лексичне) запозичення, калькування, інтернаціоналізми, етимологія.

Література

- Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. – Харків, 1987.
Апресян Ю.Д. Лексическая семантика. Синонимические средства языка. – М.: РАН, 1995. – 472с.
Виноградов В.В. Избранные труды. Лексикология и лексикография. – М.: «Наука», 1977. – 312.
Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства. — К.: ВЦ «Академія», 2006. – 336 с.
Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. – К.: ВЦ «Академія», 2008. – 368 с.
Маслов Ю.С. Введение в языкознание. – СПб.: Филол. Ф-т СПбГУ; М.: ИЦ «Академия», 2007. – 304 с.
Реформатский А.А. Введение в языковедение. – М.: Аспект Пресс, 2007. – 536 с.
Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. — К.: Вища школа. – 1985. – 360с.
Лингвистический энциклопедический словарь / Под ред. В.Н Ярцевой. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 683с.
Українська мова. Енциклопедія. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана», 2004. – 824 с.
Уфимцева А. А. Лексическое значение. – М., 1986.

Тема: Морфологічний рівень мови

Завдання:

I. Самостійно опрацювати питання:

1. Види морфем.
2. Частини мови. Критерії виділення частин мови.
3. Поняття словосполучення. Типи словосполучень.
4. Синтаксичні зв'язки слів.

II. Користуючись словниками лінгвістичних термінів, з'ясувати дефініції термінів: *граматика, морфологія, синтаксис, дериватологія, граматичне значення, граматична категорія, граматичне значення, граматична форма, морфема, афікс, постфікс, інтерфікс, інфікс, циркумфікс, трансфікс, частини мови, словосполучення, валентність, узгодження, керування, координація, прилягання, тяжіння, інкорпорація, замикання, ізафет, предикативність, модальність, речення, актуальне членування речення.*

Література

- Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства. — К.: ВЦ «Академія», 2006. – 336 с.
Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. – К.: ВЦ «Академія», 2008. – 368 с.
Маслов Ю.С. Введение в языкознание. – СПб.: Филол. Ф-т СПбГУ; М.: ИЦ «Академия», 2007. – 304 с.
Реформатский А.А. Введение в языковедение. – М.: Аспект Пресс, 2007. – 536 с.
Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. — К.: Вища школа. – 1985. – 360с.
Лингвистический энциклопедический словарь / Под ред. В.Н Ярцевой. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 683с.

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
Змістовий модуль I.			
Загальні питання мовознавства. Походження і розвиток мови			
Тема 1. Мовознавство як наука. Вступ до мовознавства як навчальна дисципліна	Практичне заняття, конспект, термінологічний диктант, модульний контроль, залік	5*3	I- VI
Тема 2. Походження мови. Природа, сутність та функції та мови	Практичне заняття, конспект, словник лінгвістичних термінів, термінологічний диктант, модульний контроль, залік		
Тема 3. Структура мови. Будова мови.	Практичне заняття, конспект, словник лінгвістичних термінів, термінологічний диктант, модульний контроль, залік		
Тема 4. Мови світу та їх класифікації. Напрями сучасного мовознавства	Практичне заняття, конспект, словник лінгвістичних термінів, термінологічний диктант, модульний контроль, залік		
Разом за змістовий модуль: 15 балів			
Змістовий модуль II. Структурні елементи мовної системи			
Тема 5. Фонетична система мови	Практичне заняття, конспект, словник лінгвістичних термінів, термінологічний диктант, модульний контроль, залік	5*5	VII -XV
Тема 6. Лексико-семантична система мови	Практичне заняття, конспект, словник лінгвістичних термінів, термінологічний диктант, модульний контроль, залік		
Тема 7. Морфологічний рівень мовної системи	Практичне заняття, конспект, словник лінгвістичних термінів, термінологічний диктант, модульний контроль, залік		
Тема 8. Синтаксична система мови	Практичне заняття, конспект, словник лінгвістичних термінів, термінологічний диктант, модульний контроль, залік		

	Разом за змістовий модуль: 15 балів
	<i>Разом: 30 балів</i>

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Форма проведення: письмова

Максимальна кількість балів: 25 балів

Критерії оцінювання: модульна контрольна робота включає 25 тестових запитань, правильне виконання яких оцінюється у 1 бал.

6.4 Форми проведення семестрового контролю (залік)

Навчальні досягнення бакалаврів із дисципліни «Основи мовознавства» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

6.5. Орієнтовний перелік теоретичних питань для підсумкового контролю

1. Мовознавство як наука. Предмет і завдання курсу “Вступ до мовознавства”. Зв'язок мовознавства з іншими науками.

2. Методи і прийоми дослідження мови.

3. Мова як суспільне явище. Природа і сутність мови. 7. Характеристика функцій мови.

4. Проблема походження мови. Закономірності розвитку мов. Мова і суспільство. Племінні народні й національні мови. Територіальні й професійні діалекти.

5. Мова і мислення. Мова і мовлення.

6. Мова як знакова система.

7. Система і структура мови. Одиниці мови. Синтагматика і парадигматика. Синхронія та діахронія.

8. Фонетична система мови. Фонетика як лінгвістична дисципліна. Фізичний і фізіологічний аспект у характеристиці звуків. Будова мовного апарату.

9. Класифікація звуків у мовознавстві. Голосні звуки. Приголосні звуки.

10. Фонетичні одиниці, їх характеристика. Фонетичні засоби, їх характеристика.

11. Позиційні зміни звуків у потоці мовлення. Комбінаторні зміни звуків у потоці мовлення. Живі та історичні фонетичні процеси. Спонтанні зміни звуків. Поняття про фонетичний закон.

12. Функціональний аспект у вивченні звуків. Фонологічна система. Фонема. Її функції. Виділення фонем. Фонема і її алофони.

13. Письмо і мова. Основні етапи розвитку письма. Графіка. Орфографія принципи орфографії.
14. Лексикологія як розділ науки про мову. Слово як одиниця мови. Функції слова. Слово і поняття. Узагальнююча природа слова.
15. Слово і лексема. Лексичне значення слова. Типи лексичних значень. Лексико-семантичний варіант.
16. Полісемія і омонімія. Синонімія і антонімія. Родо-видові відношення і лексична конверсія.
17. Лексико-семантична система мови. Семантичне поле.
18. Етимологія та історична лексикологія. Типи лексичних запозичень. Інтернаціоналізми.
19. Предмет граматики, її розділи; основні поняття та одиниці граматики.
20. Способи вираження граматичних значень.
21. Частини мови. Принципи їх класифікації.
22. Речення. Предикативність і модальність як ознаки речення.
23. Синтаксичні зв'язки і їх типи.
24. Речення як комунікативна одиниця. Актуальне членування речення.
25. Принципи класифікації мов світу. Генеалогічна класифікація мов. Використання порівняльно-історичного методу.
26. Поняття мовної сім'ї. Основні мовні сім'ї. Макросім'я мов.
27. Принципи класифікації мов світу. Типологічна класифікація мов. Типологія і мовні універсалиї.
28. Мови флективні і корневі. Порівняльна характеристика.
29. Мови аглютинативні та полісинтетичні. Порівняльна характеристика
30. Сучасні напрямки лінгвістики: соціолінгвістика, психолінгвістика, прикладна лінгвістика, комп'ютерна лінгвістика.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ДО КУРСУ

Основна література:

1. Бевзенко С.П. Вступ до мовознавства: Короткий нарис: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2006. – 143 с.
2. Вступ до мовознавства [Текст] : підручник / [І. О. Голубовська та ін.] ; за ред. д-ра філол. наук, проф. І. О. Голубовської. – К.: Академія, 2016. – 318 с.
3. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства. — К.: ВЦ «Академія», 2006. – 336 с.
4. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 368 с.
5. Ющук І.П. Лекції зі вступу до мовознавства. – К.: Міжнар. ін-т лінгвістики і права, 1992. – 112 с.

Додаткова література:

1. Кисленко Ю.І. Системна організація мови. – К. : Український літопис, 1997. – 217с.
2. Косериу Э. Синхрония, диахрония и история // Новое в лингвистике. Вып. III. – М., 1963. – С. 157-179.
3. Коструба П.П. Фонетика, фонологія и морфологія // Методологчні питання мовознавства. – К., 1966. – С.94-103.
4. Кучеренко І.К. Теоретичні питання граматики української мови. Морфологія. – Ч.ІІ. – К. : Вид-во Київ, ун-ту., 1964. – 159с.
5. Потапенко О.І. Цікаве мовознавство. – Біла Церква, 1996. – 204с.
6. Соссюр Ф. Курс загальної лінгвістики. – К.: Основи, 1998. – 324 с.

Довідкова література:

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. – М.: Советская энциклопедия, 1966. – 606 с.
2. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища школа. – 1985. – 360с.
3. Єрмоленко С., Бибик С., Тодор О. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За редакцією С. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – 224 с.
4. Левицький Ю.М. Мови світу: Енциклопедичний довідник. – Львів: Місіонер, 1998.
5. Лингвистический энциклопедический словарь / Под ред. В.Н Ярцевой. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 683с.
6. Українська мова. Енциклопедія. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана», 2004. – 824 с.

Навчально-методична картка дисципліни
«Основи мовознавства»
 Разом: лекції – 8 год., практичні заняття – 20 год.,
 самостійна робота – 28 год.,
 МК – 4 год., залік

Семестр	I семестр							
Тиждень	I - II	III -IV	V - VI	VII - IX	X - XII	XIII -XIV	XV	XVI
Модулі	Змістовий модуль I				Змістовий модуль II			
Назва модуля	Загальні питання мовознавства				Система мови			
Кількість балів за модуль								
Лекції	№1	№ 2	№ 3	№ 4	№ 5	№ 6	№ 7	№ 8
Години	1 год.	2 год.	1 год.	2 год.	-	2 год.	2 год.	-
Теми лекцій	Тема 1. Мовознавство як наука. «Вступ до мовознавства» як навчальна дисципліна. (0,5 б).	Тема 2. Походження мови. Природа, сутність, функції мови (1 б).	Тема 3. Структура мови. Будова мови. (0,5 б).	Тема 4. Мови світу та їх класифікації. Напрями сучасного мовознавства (0 б).	Тема 5. Фонетична система мови (0 б).	Тема 6. Лексико-семантична система мови (1б).	Тема 7. Морфологічний рівень мовної системи (1 б).	Тема 8. Синтаксична система мови (0 б).

Теми практичних занять	Тема 1. Мовознавство як наука. «Вступ до мовознавства» як навчальна дисципліна. (11 б).	Тема 2. Походження мови. Природа, сутність, функції мови (22 б).	Тема 3. Структура мови. Будова мови. (11 б).	Тема 4. Мови світу та їх класифікації. Напрями сучасного мовознавства (11 б).	Тема 5. Фонетична система мови (11 б).	Тема 6. Лексико-семантична система мови (22б).	Тема 7. Морфологічний рівень мовної системи (11 б).	Тема 8. Синтаксична система мови (11 б).
Години, відведені на практичні заняття	2 год.	4 год.	2 год.	2 год.	2 год.	4 год.	2 год.	2 год.
Самостійна робота	5*3=15 балів				5*3=15 балів			
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)				Модульна контрольна робота 2 (25 балів)			